

ПОЈАВА УСЛОВНЕ ОСУДЕ У СЈЕДИЊЕНИМ АМЕРИЧКИМ ДРЖАВАМА¹

*Рад примљен: 30. 08. 2021.
Рад прихваћен за објављивање: 29. 12. 2021.*

Аутор у раду даје преглед настанка установе условне осуде на тлу Сједињених Америчких Држава. Условној осуди у данашњем облику претходило је више усanova насталих у судској пракси, којима су судије и порота покушавали да ублаже објективну строгост кривичног поступка и казнене политике.

Установа условне осуде је настала у Сједињеним Америчким Државама, што је било могуће захваљујући особеностима англо-саксонског права, на првом месту његовом прецедентном карактеру и креативним слободама судије. Допринос Џона Огастуса и осталих волонтера инспирисаних протестантским врсностима био је немерљив. Током XIX и почетком XX века постало је јасно да краткотрајна казна затвора има више штете него користи за одређене категорије учинилаца, тако да је условна осуда уведена као средство за избегавање краткотрајног затвора, уз истовремено задржавање репресивног карактера казне.

Из Сједињених Америчких Држава, где се показала добром, условна осуда се брзо ширила преко океана на тло Европе. Данас је условна осуда општеприхваћени правни институт са широким пољем примене у свим савременим правним системима.

Кључне речи: условна осуда, Масачусетс, Џон Огастус, прецедентно право, случај Килинс.

I ПРЕТЕЧЕ УСЛОВНЕ ОСУДЕ

Условна осуда какву познаје савремено кривично право није настала одједном, већ као плод дугог еволутивног развитка. Еволутивни настанак

* Асистент Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, mmarinkovic@jura.kg.ac.rs

¹ Рад је резултат истраживања на пројекту Правног факултета Универзитета у Крагујевцу "Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније".

условне осуде стоји у вези са прецедентним карактером англосаксонског права у коме је иначе зачет овај кривичноправни институт.²

Настанак установе условне осуде под тим називом традиционално се везује за Сједињене Америчке Државе и средину XIX века, али су и пре тога у англосаксонском праву постојале установе помоћу којих се ублажавала строгост кажњавања појединих категорија криваца. У Енглеској је још од XIII века постојала установа „привилегија клира“ (*benefit of clergy*), односно црквени имунитет одређен према *ratione personae*), која је омогућавала клирицима да буду изузети из надлежности световних судова и да им уместо тога буде суђено пред црквеним судовима који су по правилу изрицали блаже казне.³ До владавине краљице Ане (1702-1707) круг потенцијалних корисника ове привилегије је проширен, па су њоме могли да се користе не само клирици, већ и сви оптужени који су знали да читају и пишу.⁴ Од XVII века свештена лица у бискупјама почела су да оцењују да ли је једно лице подобно да користи ову привилегију.⁵ Енглески досељеници су ову установу пренели на тло Америке, па је она постала стандардни део правног система и у америчким колонијама до уједињења. И британски војници 29. пешадијске регименте осуђени у Масачусетсу након Бостонског масакра 5. марта 1770. године позвали су се у својој одбрани на *benefit of clergy*.⁶ Последњи забележен случај примене овог института на америчком континенту десио се 1773. године, а након ратификације Устава Сједињених Америчких Држава ова установа је због неуједначене примене укинута.⁷

² Речима Б. Марковића, судија је у Енглеској „одвајкада имао огроман ауторитет, тако да се у његову правичност и непристрасност никада не сумња. Зато су судије у Енглеској могле судити и мимо закона“. Захваљујући томе судије су кроз судску праксу могле стварати различите правне институте, међу којима и условну осуду. Б. Марковић, *Средства за замену кратковремене казне лишењем слободе с нарочитим обзиром на условну осуду*, Београд, 1909, 95, 96.

³ D. McElreath et al., *Introduction to Corrections*, London, New York, 2012, 66.

⁴ F. Grinnell, *The Common Law History of Probation—An Illustration of the Equitable Growth of Criminal Law*, *Journal of Criminal Law and Criminology*, Volume 32, Issue 1, 1941, 17.

⁵ M. Vanstone, *Supervising Offenders in the Community: A History of Probation Theory and Practice*, Aldershot, 2004, 3. Критеријум писмености није био строг и односио се на могућност да се прочита први стих Псалма 51: "Have mercy upon me". C. Webster, *The Evolution of Probation in American Law*, *Buffalo Law Review*, vol. 1, no. 3, 1952, 251.

⁶ F. Grinnell, *op. cit.*, 18.

⁷ *Ibid.*, 19, H. Pigeon, *Probation and Parole in Theory and Practice. A Study Manual*, New York, 1942, 84. У преамбули закона којим се ова установа укида (*An Act for Taking Away the Benefit of Clergy in All Cases Whatsoever, and Directing Adequate Punishments for the Crimes Where the Same Used to Be Allowed*) говори се да је привилегија клира настала захваљујући „неправди и сујеверју“ и да је дугом применом постала нераскидив део англосаксонског кривичног права. Истовремено се констатује да се ова установа примењивала неадекватно и непропорционално, те да постоје адекватнији „лекови“ за суровост казненог система. *The Perpetual Laws of the Commonwealth of Massachusetts*,

Друга установа која се може сматрати претечом условне осуде била је „судско одлагање“ (*judicial reprieve*), помоћу које је суд могао да одложи изрицање или извршење казне,⁸ нарочито смртне, како би се оптуженом, односно лицу проглашеном кривим, дало време да пронађе додатне доказе за евентуалну жалбу.⁹ Амерички кривичар Чарлс Вебстер је коришћење ове установе описао као „дискреционо право председавајућег судије у случају да није задовољан одлуком пороте (о кривици оптуженог, прим. аут.), а докази су сумњиви, оптужница непотпуна, прекршај је мање вредности или ако се појаве било које друге околности које иду у корист оптуженог“.¹⁰ Овакво одлагање осуде је било само привремено.

Не сме се заборавити ни пракса подвргавања судске пресуде „најдетаљнијој техничкој провери“ и улагања бројних жалби и приговора у циљу поништења осуђујуће и доношења ослобађајуће пресуде. Иако је овакво детаљисање било исмевано, оно је заправо имало хуманистичко оправдање у периоду када је казнени систем и даље био претерано строг.¹¹

У англосаксонском праву, како у Енглеској, тако и на америчком континенту, суровост казног система неретко је ублажавана тзв. саосећајним одлукама о кривици (*compassionate verdicts*), чија се суштина према енглеском судији Семјуелу Ромилију састојала у томе да пороте из самилости према окривљеном доносе (ослобађајуће – прим. аут.) одлуке о кривици (*verdict*) које су директно супротне предоченим доказима.¹²

Тзв. јемство за добро владање (*recognizance on good behavior, binding over on good behavior, security for good behavior, good abearance*) сматра се највероватнијом претечом условне осуде, пошто највише личи на данашњу англо-америчку варијанту ове установе.¹³ Након утврђивања кривице од стране

from the Establishment of Its Constitution in the Year 1780 to the End of the Year 1800: With the Constitutions of the United States of America, and Commonwealth, Prefixed. To which is Added, an Appendix, Containing Acts and Clauses of Acts, from the Laws of the Late Colony, Province and State of Massachusetts, which Either Are Unrevised or Respect the Title of Real Estate. In Three Volumes, vol. 1, Boston, 1801, 227.

⁸ L. Diana, *What is Probation*, Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science, vol. 51, no. 2, 1960, 189.

⁹ Reprieve, <https://legal-dictionary.thefreedictionary.com/reprieve>, датум посете: 24.3.2020.

¹⁰ C. Webster, *op. cit.*, 251.

¹¹ F. Grinnell, *Probation as an Orthodox Common Law Practice in Massachusetts prior to the Statutory System*, Massachusetts Law Quarterly, vol. 2, 1917, 600.

¹² F. Grinnell, *The Common Law History of Probation—An Illustration of the Equitable Growth of Criminal Law*, Journal of Criminal Law and Criminology, Volume 32, Issue 1, 1941, 20.

¹³ Постоје два главна система условне осуде: англо-амерички и француско-белгијски. У првом порота доноси одлуку о кривици, а одлаже се изрицање пресуде, а у другом се након спроведеног кривичног поступка изриче пресуда, али се одлаже њено извршење. Б. Марковић, *op. cit.*, 95.

пороте (*verdict*), уместо да се окривљеном изрекне казна њено изрицање се одлаже, а он се писмено обавезује да ће се уздржати од чињења нових кривичних дела.¹⁴ У супротном, окривљени ће се позвати на суд ради изрицања казне.¹⁵ Оваква пракса је била распрострањена у Новој Енглеској. Познат је случај из Њу Хемпшира 1746. године када је судија Бернс на овај начин одложио казну оптуженом који је отровао комшије мишомором помешаним с кукурузом од којих је већина умрла.¹⁶ До тридесетих година XIX века *recognizance* је била раширена и призната пракса пред судовима у Масачусетсу и одређене врсте осуђеника су могле бити пуштене без изрицања казне уколико би имале пријатеља који би гарантовао за њихово будуће добро понашање.¹⁷

II ПРАКСА ИСПРЕД ЗАКОНА

Пракса изрицања јемства за добро владање (*recognizance*) била је позната и судији Тачеру (*Peter Oxenbridge Thacher*) приликом доношења пресуде у случају *Commonwealth v. Chase* из 1831. године. Тачер није изрекао казну Церуши Чејс (*Jerusha Chase*) оптуженој за крађу, већ ју је на молбу њене родбине и пријатеља, а уз сагласност државног правобраниоца, пустио на слободу без икаквог надзора, само под условом да се појави на суду када буде позвана.¹⁸

Мишљење које је судија Тачер формулисао у овом предмету представља прво забележено судијско мишљење о питању условне осуде.¹⁹ Оптужена је признала кривицу, судски поступак је одржан и процедура је испоштована. Судија се позвао на то да је „повремено практиковано у овом суду, у случајевима од нарочитог интереса, и у нади да ће оптужени убудуће избегавати чињење било каквог прекршаја, пуштање оптуженог на слободу на начин сличан описаном“.²⁰ Оптуженом кога порота огласи кривим који би се уздржао од извршења новог деликта не би била изречена казна за дело за које је оглашен кривим. Доношење пресуде је одложено, а Тачер је рекао да ће се казна изрећи само ако јавни правобранилац по својој дискреционој одлуци процени да оптужена током времена одлагања казне није испоштовала евентуалне додатне услове које је суд приликом изрицања одлагања наредио оптуженој.

¹⁴ *Recognizance*, *West's Encyclopedia of American Law*, 2nd Edition, Detroit, San Diego, 2005, стр. 253.

¹⁵ M. Vanstone, *op. cit.*, 3.

¹⁶ F. Grinnell, *op. cit.*, 20.

¹⁷ H. Pigeon, *op. cit.*, 85.

¹⁸ C. Lindner, *Thacher, Augustus and Hill – The Path to Statutory Probation in the United States and England*, Federal Probation, vol. 71, number 3, 2007, 2.

¹⁹ H. Woodman, *Reports of Criminal Cases Tried in the Municipal Court of the City of Boston Before Peter Oxenbridge Thacher*, Boston, 1845, 267.

²⁰ *Ibid.*, 268.

Током суђења у предмету *Commonwealth v. Chase* поставило се питање да ли је могуће и легитимно поново „оживети“ предмет који је годинама „био осуђен да чами међу предметима у суду“ ако Чејс која је оглашена кривом прекрши услове одлагања пресуде. Судија Тачер је у свом мишљењу изнео став да је оживљавање могуће. Држава се одлагањем изрицања пресуде не лишава права да касније оптуженог и осуди, али се одлагање изриче из разлога саосећајности и хуманости. Уосталом, писао је Тачер, оптужена се и сама може појавити пред судом и захтевати изрицање пресуде.²¹ У случају који се нашао пред судијом Тачером оптужена је проглашена кривом за злочин који је извршила и није постојао ниједан разлог да не буде осуђена. Тачер је, ипак, био мишљења да би одлагање изрицања казне у овом конкретном случају било разумно и правично. Сматрао је да онај ко има право да изрекне казну располаже и дискреционим правом да одложи њено изрицање.

У збирци судских мишљења *Law reporter* од 1839. године помиње се случај *Commonwealth v. Chase*, уз напомену да су „принципи на којима почива ова одлука одавно познати у Бостону“.²² Мишљење изнето на овом суђењу пред Општинским судом у Бостону подржао је и Врховни суд округа Сафок у Масачусетсу.²³ Ова пресуда служила је као преседан за будуће исте или сличне случајеве.

Иако је установа „јемства за добро владање“ (*recognizance on good behavior*) иницијално коришћена да се оптужени пусти на слободу у периоду између утврђивања кривице од стране пороте и изрицања казне од стране судије, Тачер је својим креативним тумачењем закона *praeter legem* проширио поље његове примене. Омогућавање лицу коме је утврђена кривица, а који није рецидивиста да избегне казну и негативне последице краткотрајног затвора представља кључни елемент, мада још увек у рудиментарној форми, англо-америчке варијанте условне осуде.²⁴ То се најбоље види из сличности које тадашња установа *recognizance* има са данашњом англо-америчком условном осудом: слободан боравак у друштвеној заједници уместо затварања, одлагање казне, услови одлагања прописани од стране суда и претња казном у случају да се било који од тих услова прекрши.²⁵

Две године касније, 1832, судија Тачер је у случају *Commonwealth v. Miller Snell* пресудио на исти начин. Оптужени је био дечак који је покушао да изврши убиство тровањем. Тачер је у образложењу пресуде написао да је циљ свих казни које изричу судови двојак: да поправе кривца, али и да одврате друге од чињења истог кривичног дела. Докази су као и у случају оптужене

²¹ *Ibid.*, 270.

²² F. Grinnell, *Probation as an Orthodox Common Law Practice in Massachusetts prior to the Statutory System*, 604.

²³ C. Chute, *John Augustus – Pioneer of Probation*, *Federal Probation*, vol. 5, no. 2, 1941, 36.

²⁴ C. Lindner, *op. cit.*, 2.

²⁵ *Ibid.*

Чејс јасно упућивали на то да је оптужени крив, али Тачер се „трудио да нађе такве олакшавајуће околности које ће му омогућити да одложи изрицање казне и слање оптуженог у малолетнички поправни дом“.²⁶

III ДОПРИНОС ЏОНА ОГАСТУСА НАСТАНКУ УСЛОВНЕ ОСУДЕ

Велики број англосаксонских аутора „оцем условне осуде“ сматра бостонског обућара Џона Огастуса (*John Augustus*). Он је не само кроз своју волонтерску праксу установио један од кључних елемената данашње англо-америчке условне осуде - заштитни надзор, већ је смислио и термин *probation* којим се ова установа означава у англо-саксонским правним системима.²⁷

Огастус је свој рад започео 1841, па се ова година често узима као моменат појаве условне осуде, иако је захваљујући судији Тачеру слична пракса постојала већ од тридесетих година XIX века.

Огастус је, иначе, рођен 1785. године у градићу Вобурн надомак Бостона у држави Масачусетс. По доласку у Бостон, где се бавио обућарским занатом, Огастус је увидео да је правосудни систем немоћан да ресоцијализује починиоце лакших кривичних дела. Проститутке, пијанци и ситни крадљивци завршавали су у затвору, да би се након тога „вратили на улицу неспособни да живе живот уз поштовање закона.“²⁸ Доста оваквих нересоцијализованих делинквената је поново вршило сличне деликте због којих би поново завршавали у затвору и тако би настајао зачарани круг. Стога је Огастус закључио да би правосудни систем морао да ресоцијализује делинквенте када год је то могуће. Учланио се у „Вашингтонско друштво за потпуну апстиненцију“ које је сматрало да је алкохол у корену криминалитета у Америци и које се залагало за хумани третман и ресоцијализацију делинквената и помоћ алкохоличарима при лечењу путем подршке и саветовања.²⁹

У сарањи са „Вашингтонским друштвом“ Огастус је 1841. године почео да посећује судове и интересује се за претходни поступак у случајевима где се окривљенима на терет стављало пијанство (*common drunkards* – осведочени пијанци).³⁰ Исте године Огастус је имао свој први случај који га је прославио

²⁶ F. Grinnell, *Probation as an Orthodox Common Law Practice in Massachussets prior to the Statutory System*, 604.

²⁷ J. Petersilia, *Probation in the United States, Crime and Justice*, Vol. 22, 1997, 155, 156. Сам термин *probation* изведен је од латинског *probare* што значи испитати, доказати. Лице коме је одложено изрицање казне било би на проби, односно требало би да се докаже достојним те милости. W. Miller, *The Social History of Crime and Punishment in America, an Encyclopedia*, Los Angeles, 2012, 79.

²⁸ *Ibid.*, 79.

²⁹ M. Vanstone, *op. cit.*, 9, D. Moreland, *John Augustus and His Successors*, Yearbook, 1941, 3, 4.

³⁰ K. Hamai et. al., *Probation Round the World. A comparative study*, London, New York, 1995, 28.

најпре у Бостону, а потом и широм света. Радило се о осведоченом пијанцу који је био осуђен на казну лишења слободе. Огастус је замолио судију да окривљеног стави под његов привремени надзор и одложи изрицање казне за три седмице. Осуђени је имао обавезу да потпише заклетву трезвености. Након што су истекле три седмице, Огастус је окривљеног довео пред суд и, према речима самог Огастуса, „његов комплетан изглед се променио и нико, чак ни сумњичави судски службеници, нису могли да верују да је то иста особа.“ „Судија је изразио задовољство и уместо уобичајене казне лишења слободе казнио га је новчаном казном од једног цента и накнадом судских трошкова,“ а осуђени је, према речима Огастуса, „наставио живот као марљив и трезан човек.“³¹

Охрабрен почетним успехом Огастус је наставио своју волонтерску праксу, а поред мушкараца пажњу је усмерио на жене и децу. Рад на спасавању деце од одласка у затвор је био од посебног значаја, будући у то време у Масачусетсу није било социјалних служби које би дете послале у поправни дом или на друге начине радиле на његовом поправљању и ресоцијализацији. Казна лишења слободе за малолетнике у пракси је изгледала исто као и код пунолетних учинилаца.³² У првих десет година рада Огастус је под свој надзор узео 1102 особе, од чега 674 мушкараца и 428 жена. До 1858. године, годину дана пре своје смрти, Огастус је на овај начин успео да одложи изрицање затворске казне за око 1946 људи.³³

Иако Огастусова идеја није била оригинална, новине које је он унео у праксу одлагања казни за мање опасне починиоце донеле су му славу и титулу „оца условне осуде.“ Реч је о обавезном заштитном надзору током трајања одлагања, прецизној селекцији кандидата погодних за условну осуду и, на крају, самом називу *probation* који се у англо-саксонским правним системима користи за означавање условне осуде.

Огастус је, пре него што би предложио одлагање казне, сам вршио проверу породичних и других околности оптуженог како би видео да ли је оптужени прави кандидат за условну осуду. Поред осведочених пијанаца,³⁴ избављао је и жене пијанице, децу и младе проститутке.³⁵ Критеријуми за одабир лица која су су подобна за примену условне осуде били су следећи: да је лице учинилац лакших кривичних дела, да је повратник, да његова прошлост и животне околности указују на то да може да се поправи и, најзад, да лице пристане да се

³¹ C. Lindner, *op. cit.*, 3.

³² *Ibid.*, 4.

³³ C. Chute, *op. cit.*, 37.

³⁴ Према ондашњој законској дефиницији „осведоченим пијанцем“ се сматрало лице које би било ухапшено због пијанства најмање три пута у току шест месеци. R. Panzarella, *Theory and Practice of Probation on Bail in the Report of John Augustus*, Federal Probation, vol. 66, no. 3, 2002, 39.

³⁵ R. Panzarella, *op. cit.*, 39-41.

повинује условима одлагања осуде.³⁶ С друге стране, постојале су бројне категорије прекршилаца који нису били подобни за примену условну осуду, какви су, између осталог, „осведочени лопови и разбојници“. Огастус је сматрао да је условна осуда средство које може бити ефикасно само за починиоце мање опасних деликата.³⁷

Рехабилитација и ресоцијализација уместо казне лишења слободе биле су суштина рада Џона Огастуса. Он је од својих штићеника захтевао да дају писану заклетву да ће се понашати као корисни чланови друштва, а чинило се да је „заклетва имала магијске ефекте на тадашње хроничне алкохоличаре више него што слична церемонија има данас“.³⁸ Рехабилитација Огастусових штићеника била је у највећој мери усмерена на поновно враћање у породицу. Циљ Огастусовог деловања био је, заправо, да бившег алкохоличара „поново учини човеком“, а под тиме је он подразумевао *породичног човека*, главу куће и човека способног да издржава своју породицу.³⁹ С тим у вези, било је неопходно да се штићеницима одмах нађе посао.⁴⁰ У доста случајева је штићенике привремено запошљавао у својој обућарској радњи да би научили занат од ког су касније могли да се издржавају породицу.⁴¹

За свој рад Огастус није узимао никакав новац од криваца које је избављао. Штавише, сам је од својих средстава плаћао уобичајени износ досуђиван кривцима при пуштању на условну осуду - судске трошкове и симболичну новчану казну од једног centa.⁴² Ако би лицу коме је утврђена кривица било изречено плаћања кауције и ову обавезу је Огастус често добровољно преузимао на себе. Крајем 1851. године Огастус је објавио да је за десет година свог рада укупно платио 19.464 долара кауције и 2.415,65 долара судских трошкова и новчаних казни и та средства најчешће му нису била надокнађивана, пошто су лица у чије је име плаћао углавном била лошег материјалног стања.⁴³ Због неразумевања и скепсе према његовом раду у јавности су се могле чути бројне критике на Огастусов рачун. По речима Доналда Морленда (*Donald Moreland*) „називан је фанатиком, будалом и био је оптуживан да подржава криминал“.⁴⁴ Сумњичили су га да узима новац од својих штићеника, те да присваја средства добијена као помоћ од добротворних

³⁶ R. Gray, *Probation: An Exploration in Meaning*, Federal Probation, vol. 50, no. 4, 1986, 29.

³⁷ R. Panzarella, *op. cit.*, 29.

³⁸ C. Lindner, *op. cit.*, 4.

³⁹ Нема података о томе да је Огастус икада узео у заштиту неожењеног или пијанца без деце, већ се искључиво бавио пијанцима који су имали породицу. R. Panzarella, *op. cit.*, 39, 40.

⁴⁰ R. Panzarella, *op. cit.*, 39.

⁴¹ C. Lindner, *op. cit.*, 4.

⁴² D. Moreland, *op. cit.*, 5.

⁴³ *Ibid.*, 6.

⁴⁴ *Ibid.*, 7.

организација и индивидуалних добротворитеља.⁴⁵ Неретко му је било и онемогућавано да уђе у судницу када се судило неке од његових штићеника, а био је и спречаван да посети штићенике у притвору. У локалним новинама из 1847. године је чак објављено писмо где се каже да Огастус подрива основне темеље Цркве и државе, а народ се позивао да баца боце са катраном кроз прозоре његове куће.⁴⁶

IV СЛЕДБЕНИЦИ ЦОНА ОГАСТУСА

Када је Огастус због старости морао да смањи интензитет рада на избављању криваца, поставило се питање будућег карактера ове активности, тачније да ли ће је и даље обављати волонтери или ће ова активност прећи на плаћене службенике. С обзиром да је међу судским службеницима била распрострањена корупција, волонтери су јавности у том тренутку били прихватљивији.⁴⁷

Један од волонтера који је радио са Огастусом и који је наставио његов рад био је Џон Мари Спир (*John Murray Spear*). У време док је Огастус био активан, Спир се често био повезиван с њим, како у негативном тако и у позитивном контексту. Ипак, Спиоров самостални допринос развоју условне осуде није био нарочито велики, између осталог и зато што он није био посвећен само волонтерском избављању криваца, већ је радио и као проповедник, наставник и помоћник у затворима.⁴⁸

Следећи значајан настављач Огастусовог рада био је велечасни Џорџ Ф. Хаскинс. Он је 1851. године основао „Кућу анђела чувара“, католички азил за напуштене дечаке у Бостону. Овај азил је био намењен „зависним, занемареним и делинквентним католичким дечацима“.⁴⁹ Хаскинс је до своје смрти, 1872. године, уз помоћ свог удружења спасао затвора преко три хиљаде дечака. Неки од тих дечака били су, како је сам записао, „толико мали да су морали бити подигнути да би их судија и порота видели.“ „Упркос свом положају, били су превише невини да би се према њима поступало као са криминалцима и да би били сврстани са лоповима и провалницима,“ закључује Хаскинс, и додаје: „И саме судије оклевају да их пошаљу у затвор и драго им је када могу да им нађу одговарајући дом где могу да буду на условној осуди“.⁵⁰ Извештаји „Куће анђела чувара“ не дају детаљнији преглед рада ове организације, али се у извештају Комитета државних добротворних организација (*Board of State Charities*) из 1868. године о „Кући анђела чувара“ наводи следеће: „Установа

⁴⁵ C. Lindner, *op. cit.*, 5.

⁴⁶ *Ibid.*

⁴⁷ R. Panzarella, *op. cit.*, 42.

⁴⁸ D. Moreland, *op. cit.*, 14, 15.

⁴⁹ *Ibid.*, 15.

⁵⁰ *Ibid.*, 16.

прима дечаке старе између девет и 18 година, задржава их у просеку годину дана, а онда их отпушта на друга места или код пријатеља у овој и другим државама. Седам од девет дечака су сирочад, а скоро трећина је доведена пред суд и избављена од стране оца Хаскинса ректора установе“.⁵¹ Иако његов рад није био запажен као Огастусов, Хаскинсов азил је био значајан корак у развоју установе условне осуде. Он показује да је од самих почетака условна осуда служила као замена краткотрајног затвора за малолетнике.⁵²

Једна од активности Бостонског друштва за помоћ деци (*Children's Aid Society of Boston*), које је основано је 1863. године, било је пружање помоћи налик надзору код условне осуде малолетних починилаца.⁵³ Најпознатији чланови Друштва били су „Чика“ Руфус Р. Кук (*“Uncle” Rufus R. Cook*) и госпођица Бернам (*L.P. Burnham*). Кук је судијама обећавао и гарантовао пажљив и детаљан надзор над малолетним учиниоцима, па су судије овој категорији извршилаца кривичних дела радо изрицале условну осуду. Судови су Куку предавали дечаке на надзор у трајању од шест недеља до шест месеци.⁵⁴ Он је о њима водио темељну евиденцију, а приступао им на пријатељски начин, они су за узврат морали да му се јављају било преко суда, било код куће сваке или сваке друге седмице.⁵⁵ Госпођица Бернам, прва позната жена надзорник над осуђеницима којима је изречена казна условне осуде, такође је водила детаљну евиденцију о свом раду.⁵⁶

У УСЛОВНА ОСУДА У ЗАКОНУ

Захваљујући успешној пракси судије Тачера, већ 1835. године је оформљена комисија која је требало да изврши свеобухватну ревизију закона државе Масачусетс. Сачињен је предлог закона који је омогућавао да суд у било ком стадијуму кривичног поступка пусти оптуженог на слободу уз јемство за добро понашање, с тим што тај период није могао бити краћи од шест месеци нити дужи од две године, а оптужени би морао да плати и судске трошкове. Таква могућност је према овом предлогу закона постојала је за „све доконе и беспослене људе који време проводе просећи“, уличне циркузанте и свираче, „тврдоглаву децу“, пијанице, „ноћне шетаче“, „све развратне, безобзирне и ласцивне особе у говору или у понашању“, расипнике, неовлашћене продавце алкохолних пића, оптужене за крађу

⁵¹ *Ibid.*

⁵² C. Lindner, M. Savarese, *The Evolution of Probation*, Federal Probation, vol. 48, no. 2, 1984, 5.

⁵³ *Ibid.*

⁵⁴ D. Moreland, *op. cit.*, 17.

⁵⁵ *Ibid.*, C. Lindner, M. Savarese, *op. cit.*, 5.

⁵⁶ D. Moreland, *op. cit.*, 18.

новца или добара у вредности мањој од пет долара.⁵⁷ Међутим, овај закон није ступио на снагу, али је већ следеће 1836. године у Масачусетсу ступио на снагу закон који је омогућавао да малолетном починиоцу буде изречено „јемство за добро владање“ (*recognizance*) и то у било ком стадијуму поступка, а „уз напомену да ће тужени убудуће испољавати добро понашање“.⁵⁸

Током шездесетих година XIX века, тачније 1865. и 1869. године у Масачусетсу су донети закони (*An Act to Prevent Evasions of the Provisions of Section Fifty-Eight of the Eighty-Six Chapter of the General Statutes, An Act Concerning the Manufacture and Sale of Intoxicating Liquors*) који су омогућавали да се „јемство за добро владање“ примени и на лица оптужена за нелегалну производњу и продају алкохолних пића.⁵⁹ Иако у овом случају намера законодавца није била да створи нови правни институт, већ да регулише начин поступања са лицима оптуженим за ова кривична дела, наведени закони такође представљају значајан корак ка дефинитивном усвајању условне осуде у Масачусетсу.⁶⁰ Пракса настала као судски експеримент била је од стране судова „толико опште прихваћена да ју је законодавство преузело и омогућило њен развој у ширем обиму него што би то другачије било могуће“, па се систем условне осуде настао у Масачусетсу проширио по целој земљи.⁶¹

За малолетне делинквенте у Масачусетсу било је посебним законом из 1868. године уведено „нарочито поступање“, а 1869. године и службеници под називом *state agent* које је држава постављала са циљем да се старају о малолетницима изведеним пред суд.⁶² Одмах по отпочињању кривичног поступка против малолетника млађег од 17 година суд је обавештавао *state agent*-а. Агент је имао да се обавести о „прошлости окривљенога, карактеру, породичном стању и његовој економској ситуацији“.⁶³ У тежим случајевима, када по мишљењу агента не би био довољан прост укор, изгредник се могао ставити под надзор самог агента који га је предавао родитељима или заводу за „поправку морално напуштене деце“.⁶⁴ За све то време је окривљени био стављан на пробу, а изрицање казне је током

⁵⁷ F. Grinnell, *Probation as an Orthodox Common Law Practice in Massachussets prior to the Statutory System*, 609.

⁵⁸ C. Lindner, *op. cit.*, 3.

⁵⁹ Acts and Resolves Passed by the General Court of Massachusetts in the Year 1865, Chapter 223; Acts and Resolves Passed by the General Court of Massachusetts in the Year 1869, Chapter 415, Section 60

⁶⁰ F. Grinnell, *Probation as an Orthodox Common Law Practice in Massachussets prior to the Statutory System*, 612.

⁶¹ *Ibid.*

⁶² T. Vasiljević, *Uslovna osuda*, doktorska disertacija, Beograd, 1935, 54, 55.

⁶³ *Ibid.*, 54.

⁶⁴ *Ibid.*, 55.

трајања пробе било одложено. У пракси се показало да је овај метод репресије давао одличне резултате код малолетника којима би строги надзор агента и претња слањем у поправни завод били довољни да се окрену непорочном животу.⁶⁵

Пошто се добро показао код малолетника, систем надзора је проширен и на пунолетне делинквенте. Законом од 1878. године (*An Act Relative to Placing on Probation Persons Accused or Convicted of Crimes and Misdemeanors in the County of Suffolk*)⁶⁶ овај систем је установљен прво за округ Сафок, чији је највећи град био Бостон. Посебан службеник кога би градоначелник Бостона именовао из редова полиције или обичног грађанства био би задужен за надзор над окривљенима. Овај службеник је био под контролом шефа полиције у датом граду округа Сафок и могао је да користи просторије полиције за обављање своје делатности.⁶⁷ Први *probation officer* био је бивши управник полиције Едвард В. Севиц (*Edward V. Savage*).⁶⁸

Закон од 1878. године, као нормативна кулминација претходне вишедеценијске судске праксе у Масачусетсу, увео је условну осуду на велика врата у округу Сафок, да би крајем XIX века, 1891. године, био донет закон (*An Act to Provide for the Appointment of Probation Officers*)⁶⁹ којим је ова установа проширена на целу државу Масачусетс. При сваком општинском и окружном суду у Масачусетсу требало је да буде именован по један надзорник (*probation officer*), који је требало да има исту улогу као дотадашњи *state agent*, с том разликом што није могао бити именован из редова полицијских службеника.⁷⁰ Такав систем у Масачусетсу се задржао до 1900. године, када је уведен тзв. „мешовити систем,“ који је подразумевао да суд није одлагао одмеравање и изрицање казне, већ извршење већ одмерене казне. Осуђени је стављан на пробу и под надзор *probation officer*-а.⁷¹

Условна осуда се током последње деценије XIX века убрзано ширила и по другим америчким савезним државама. Илиноис, Минесота и Роуд Ајленд своје законе о условној осуди по масачусетском моделу усвојили су 1899. године. На федералном нивоу прихватање условне осуде је ишло нешто спорије. Додуше, федерални судови су током више деценија имали установљену праксу одлагања пресуде „стављањем предмета међу списе“

⁶⁵ *Ibid.*

⁶⁶ Acts and Resolves Passed by the General Court of Massachusetts in the Year 1878, Boston, 1878, chapter 198.

⁶⁷ Acts and Resolves Passed by the General Court of Massachusetts in the Year 1878, Boston, 1878, chapter 198, section 1

⁶⁸ Б. Марковић, *op. cit.*, 99.

⁶⁹ Acts and Resolves Passed by the General Court of Massachusetts in the Year 1891, Boston, 1891, chapter 356

⁷⁰ Acts and Resolves Passed by the General Court of Massachusetts in the Year 1891, Boston, 1891, chapter 356, section 1, 2

⁷¹ T. Vasiljević, *op. cit.*, 57.

(*laying the case on file*) или проглашавањем одлагања пресуде до будућег наређења суда (*proclaiming the sentence deferred until further order of the court*).⁷²

Завршна фаза борбе за увођење условне осуде на нивоу федерације отпочела је 1916. године када је Врховни суд донео пресуду у чувеном случају Килитс.⁷³ Годинама пре овог случаја државни тужиоци су изреда били против увођења условне осуде, а овај случај је тадашњи државни тужилац Т. В. Грегори (*Thomas Watt Gregory*) искористио да се, како је мислио, коначно обрачуна са судијама које су практиковале изрицање ове казне.

Судија Џон Милтон Килитс (*John Milton Killits*) из Северног дистрикта у држави Охајо одложио је 1915. године „због доброг понашања“ извршење петогодишње казне затвора изречене оптуженом који је први пут извршио кривично дело. Оптужени је био младић Џејмс Џ. Хенехан запослен у експозитури једне банке у граду Толеду у држави Охајо. Фалсификујући банкарске књиге проневерио је 4700 долара. Хенехан је признао кривицу и вратио проневерени новац, а банка није желела даље да га гони. Како је показао кајање и спремност да учињено кривично дело исправи, судија Килитс је закључио да би слање Хенехана на издржавање затворске казне донело више штете него користи. Килитсовом одлуком је издржавање казне одложено, а суд је требало да остане у *заседању* током пет година, што је заправо значило да се одлагање изрицања казне постиже тако што се судски поступак не сматра завршеним током трајања пробе осуђеног. Међутим, државни тужилац је захтевао да одлука судије Килитса буде стављена ван снаге, пошто превазилази уставна овлашћења суда. Килитс је то одбио, на шта је државни тужилац одговорио захтевом Врховном суду да изда мандамус⁷⁴ којим би се судији Килитсу наредило да своју пресуду донесе у складу са Уставом. Килитс је у својој одбрани тврдио да је употреба условне осуде неопходна, као и да ова установа није у супротности са судском праксом, с обзиром на то да су судови широм Сједињених Америчких Држава већ деценијама користили различите облике суспензије казне. Његово мишљење је у својству *amicus curiae* подржала и Њујоршка државна комисија за условну осуду.⁷⁵ Врховни суд се једногласно сложио са захтевом државног тужиоца и донео одлуку да нема разлога нити оправдања

⁷² B. Meeker, *Probation as a Sentence*, Canadian Journal of Corrections, issue 4, vol. 9, 1967, 282.

⁷³ Ex Parte United States, 242 U.S. 27 (1916) <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/242/27/>, датум посете: 7. 1. 2021.

⁷⁴ Мандамус је наређење суда којим се нижем државном службенику наређује да исправно врши своју функцију или да исправи неку грешку коју је у вршењу своје функције направио. Mandamus <https://www.law.cornell.edu/wex/mandamus> датум посете: 7. 1. 2021.

⁷⁵ J. M. Master, *Legislative Background of the Federal Probation Act*, Federal Probation, vol. 14, no. 2, 1950, 13.

да се „настави са праксом неспојивом са Уставом пошто њена употреба по својој природи представља одбијање судске власти да изврши дужност која је на њој, и као последицу тога мешање у законодавну и извршну власт онако како су оне утврђене Уставом“.⁷⁶

У тренутку када је ова одлука Врховног суда донета, према неким проценама било је преко 2000,⁷⁷ а према другим преко 5000⁷⁸ осуђених на условну осуду, па се поставило питање шта ће се десити са њиховим казнама. Тадашњи председник Вудро Вилсон није имао другог избора него да 11. јуна 1917. године потпише прокламацију о амнестији и помиловању за већи део ових криваца. У стручној јавности је постало јасно да амнестија и помиловање нису адекватан начин за решавање проблема избегавања слања осуђеника на краткотрајне затворске казне, чиме су додатно оснажени гласови за увођење условне осуде на федералном нивоу.

Борба за увођење условне осуде пресељена је у Конгрес. Сваке године је подношен макар један предлог закона о условној осуди, али ови покушаји су остајали без успеха. Јака прохибиционистичка⁷⁹ струја у Конгресу бојала се да би увођење условне осуде на федералном нивоу омогућило да се кријумчари алкохола пуштају на слободу без казне,⁸⁰ а и Управа за затворе и државни тужилац су остајали при ставу да је условна осуда штетна и неуставна. Друга значајна група аргумената против увођења условне осуде на нивоу целе федерације тицала се наводно огромних трошкова које би настали после законског увођења условне осуде. Ти трошкови процењивани су на око 500.000 долара годишње, што је тада био огроман новац. Ипак, према подацима из Западне Вирџиније тридесетих година XX века, ти трошкови били су процењени на око два долара годишње по условно осуђеном, док је годишњи трошак за једног затвореника био преко 260 долара. Према томе, условна осуда се испоставила двоструко корисном. Не само да се спречавао пораст поврата услед кварења током издржавања краткотрајне казне затвора, него је остваривана и велика уштеда за државни буџет.

⁷⁶ *Ibid.*

⁷⁷ V. Evjen, *The Federal Probation System: The Struggle to Achieve It and Its First 25 Years*, Federal Probation, vol. 61, no. 1, 1997, 81.

⁷⁸ J. M. Master, *op. cit.*, 13.

⁷⁹ Термин „прохибиција“ у Сједињеним Америчким Државама означава период између 1920. и 1933. године. Под утицајем тзв. „трезвењачког покрета“ 1919. године донет је 18. амандман на Устав Сједињених Америчких Држава, којим је била забрањена производња и продаја алкохолних пића. Жељени ефекат је изостао, а уместо њега је цветала илегална производња и шверц из Канаде. Двадесет трећим амандманом Устава из 1933. године 18. амандман је стављен ван снаге и алкохолна пића су поново уведена у легалне токове. Prohibition <https://www.britannica.com/event/Prohibition-United-States-history-1920-1933/Repeal>, датум посете: 13.8. 2021.

⁸⁰ V. Evjen, *op. cit.*, 82, 84.

Један од чиновника Управе за затворе је 1924. године пред Конгресом дао несмотрену изјаву у којој је рекао да „човек који у затвору остане неколико година и нема шта да ради изађе тек нешто бољи него што је био кад је ушао“ и да је преко 3000 од око 6500 затвореника у федералним затворима лежало беспослено⁸¹, па није могло бити говора о томе да затворска казна осуђенике на било који начин поправља. Постало је јасно да је увођење условне осуде на нивоу федерације заиста неопходно. Чак је и Демократска странка своју предизборну кампању 1924. године базирала на овој идеји. Притисак јавног мњења учинио је своје и предлог закона о условној осуди је усвојен у Представничком дому већином од 170 према 49 гласова, док је у Сенату усвојен једногласно. Председник Сједињених Америчких Држава Калвин Кулиц, будући и сам бивши гувернер државе-колевке условне осуде Масачусетса, био је добро упућен у предности ове установе и лако је прихватио да потпише закон. Тако је 4. марта 1925. године ступио на снагу федерални закон о условној осуди (*An Act to Provide for the Establishment of a Probation System in the United States Courts, Except in the District of Columbia*, познатији као *Federal Probation Act*).⁸²

Тиме су Сједињене Америчке Државе први пут добиле јединствено законски уређену условну осуду на целој територији федерације (са изузетком Дистрикта Колумбија). Судије су могле одложити *изрицање или извршење* сваке казне осим смртне или доживотне робије.⁸³ Период одлагања могао је трајати најдуже пет година, а током тог периода суд би о понашању осуђеног био обавештаван од стране надзорника. Сам надзорник се у свом раду могао служити свим дозвољеним средствима како би помогао оптуженом да изађе на прави пут. Било када током трајања периода одлагања суд је могао захтевати да осуђени буде изведен пред суд и да се упути на издржавање казне.⁸⁴ Надзорници су били лица именована од стране суда. Први задатак надзорника било је истраживање свих случајева који доспеју пред суд, како би судију могли обавестити не само о детаљима кривичног дела, него и о пређашњем животу и карактеру оптуженог. У случају да лице буде осуђено на условну осуду, надзорник је имао задатак да се увери да осуђени поштује услове одлагања казне.⁸⁵ У почетку су ову функцију вршили волонтери, а касније је постала плаћено занимање при суду.

⁸¹ J. M. Master, *op. cit.*, 14.

⁸² Statutes at Large: 68th Congress, session 2, chapter 521, <https://www.loc.gov/law/help/statutes-at-large/68th-congress/session-2/c68s2ch521.pdf> датум посете: 8. 1. 2021.

⁸³ Federal Probation Act, section 1

⁸⁴ Federal Probation Act, section 2.

⁸⁵ *The Massachusetts Probation System, Its Administration and Operation*, Publications of the American Statistical Association 10, no. 77, 1907, 236-252.

VI ЗАКЉУЧАК

Настанку и развоју условне осуде у англо-саксонској варијанти допринело је више фактора. На првом месту, богата правна традиција која је вукла порекло још из средњевијековног енглеског права. Током векова се у судској пракси појавило неколико средстава за генерално ублажавање строгости кривичног поступка и казненог система. Привилегија клира (*the benefit of clergy*) била је првобитан начин избегавања казне у Енглеској, а њена употреба пренела се и на амерички континент. Казна се у англо-саксонском праву током историје могла привремено одложити и коришћењем института судског одлагања (*judicial reprieve*), како би се оптуженом дала прилика да пронађе нове доказе у своју корист. Уколико би судија сматрао да је оптужени заслужио милост, у недостатку правно дозвољених могућности олакшавање положаја кривца, осуђујућа пресуда је могла бити подвргнута врло детаљној провери, како би оптужени, иако крив, био ослобођен због техникалија. Забележено је и да је порота знала директно да крши кривичне норме, па је упркос очигледним доказима у прилог кривице оптуженог доносила ослобађајуће пресуде, уколико је сматрала да је прописана казна у датим околностима престрога. Сматра се да је условна осуда директно настала из института јемства за добро владање (*recognizance on good behavior*), које је заиста највише личило на условну осуду каква се данас виђа у англо-саксонском праву. Након што порота утврди кривицу, судија је користио могућност да одложи изрицање казне током одређеног периода, а оптужени би се обавезивао да се уздржи од будућих деликата да му казна не би била изречена.

Други фактор који је омогућио да условна осуда настане управо у англо-саксонском праву био је његов прецедентни карактер. Условна осуда у англо-америчком облику на најбољи могући начин осликава начин настанка правних института у прецедентном праву. Кроз своју еволуцију условна осуда и њене претече мењале су свој конкретан облик, али суштина је остајала иста: помоћ неисквареним учиниоцима да се поправе уместо да се додатно покваре у казним заводима. За разлику од континенталних судије англо-саксонских правних система у свом раду су имале већу креативну слободу, па не изненађује што је идеја условне осуде постојала и што се установа, макар у свом рудиментарном облику, примењивала у судској пракси неколико векова пре њеног законског санкционисања. У XVIII веку био је значајан случај судије Бернса из 1746. године, поводом тровања мишомором, а у XIX веку чувени случај *Commonwealth v. Chase*. У образложењу судске одлуке у случају Чејс први пут је званично изложено судијско резонување иза одлагања изрицања казне, па се овај случај, и јемство за добро владање изречено том приликом, сматрају најдиректнијом претечом условне осуде.

Наведеним факторима се, захваљујући Џону Огастусу и његовим настављачима, придружио и волонтерски рад. Добре стране одлагања

изрицања казне у пракси не би могле бити спроведене да су кривци пуштани на улицу где би били препуштени сами себи. У условима либералне државе и последичног одсуства органа социјалног старања било је неопходно да се вршења надзора над кривцима лате волонтери. Протестантске вредности на којима је почивало америчко друштво подстицале су жељу да се допринесе друштву, нарочито оним његовим категоријама које су имале мање среће у животу. Последично, многи волонтери су радо без икакве накнаде вршили надзор над осуђенима на условну осуду и помагали им на сваки начин да изађу на прави пут. На тај начин је и настао заштитни надзор, битан елемент условне осуде који и дан данас карактерише англо-амерички варијетет ове установе. Данас, додуше, заштитни надзор не врше волонтери, него посебни службеници који су прошли неопходну психолошку и другу обуку и за свој посао су плаћени.

Борба за озакоњење условне осуде трајала је неколико деценија, чак и током Првог светског рата, а интензивирана је након чувеног случаја Килитс. До усвајања федералног закона о условној осуди дошло је у међуратном периоду, 1925. године. Упркос јаком противљењу присталица прохибиције, превагнули су економски и аргументи штетности краткотрајне казне затвора и условна осуда је коначно на велика врата уведена у правни систем Сједињених Америчких Држава.

Milica Marinković*

THE EMERGENCE OF PROBATION IN THE UNITED STATES OF AMERICA

Summary

The author gives an overview of the origin of the institution of probation in the United States. Probation in its current form was preceded by several institutions created in judicial practice, by which judges and juries tried to alleviate the objective severity of criminal procedure and penal policy.

The institution of probation originated in the United States, which was possible thanks to the peculiarities of Anglo-Saxon law, in the first place its precedent character and the creative freedoms of a judge. The contributions of John Augustus and other volunteers inspired by Protestant values were immeasurable. During the nineteenth and early twentieth centuries, it became clear that short-term

* Assistant, Faculty of Law, University of Kragujevac.

imprisonment did more harm than good to certain categories of perpetrators, so probation was introduced as a means of avoiding short-term imprisonment while maintaining the repressive nature of punishment.

From the United States, where it proved to be good, probation quickly spread across the ocean to European soil. Today, probation is a generally accepted legal institute with a wide field of application in all modern legal systems.

Key words: *probation, Massachusetts, John Augustus, case law, Killits case.*